

Asia: VN/33230/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta perusopetuslaissa tarkoitettun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta annetun asetuksen sekä perusopetusasetuksen muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö KULTA ry kiittää hallituksen esitystä lisätä kaksi vuosiviikkotuntia äidinkielen ja kirjallisuuden vuosiluokille 1-2. Lukutaito on kaiken oppimisen ja nykyaikaiseen yhteiskuntaan osallistumisen perusta. Lukutaidon heikkeneminen on haaste ihmisten hyvinvoinnille, osallisuudelle, työelämäpolulle, itsensä ilmaisemiselle ja elämästä nauttimiselle.

KULTA ry esittää, kirjojen saatavuuden ja kirjallisuuden edistäminen peruskoulussa osana jatkona vuosiviikkotuntien lisäämiselle tuottaisi paremmat tulokset. Itse asiassa koko kansallisen lukutaitostrategian toteuttaminen olisi olennaista. Lukutaidon heikkeneminen on kytköksissä kirjallisuuden lukemisen vähenemiseen kaikissa ikäluokissa, sillä pitkään tekstiin keskittyminen on oppimiselle olennainen taito. Kaikissa kodeissa ei näytetä esimerkkiä kirjojen lukemiseen ja tämä edistää yhteiskunnallisen eriarvoisuuden periytymistä ja syvenemistä. Lukeminen ja opinnot ovat edelleen polku luokkanousuun ja ennustavat taloudellista menestystä yhteiskunnassa. Peruskoulu ei onnistu tehtävässään, mikäli tätä kotien eroa lukemiseen kannustamiseen ei pystytä koulussa paikkaamaan.

Lukutaidon asiantuntijat painottavat kirjojen saatavuutta ja lukemista kouluissa. On huolestuttavaa, jos takariville riittää lukea vain rivin sieltä toisen täältä, kun kaikkien lasten tulisi lukea joka vuosi ikätasolleen sopivia kirjoja. Sanavaraston ja kielentajun kehittyminen ei muuten onnistu. Hyvä suomen kielen taito auttaa sitten tulemaan nähdyksi ja kuulluksi yhteiskunnassa. Se on demokratian perusta ja ehkäisee tehokkaasti polarisaatiota. Edes kohtaaamiset kun eivät auta, jos kyky ilmaista itseään ja ymmärtää toisen itseilmaisua on ohut.

Alakoulussa lisättävien äidinkielen tuntien ja kirjojen saatavuuden lisäksi ilmaisun kehittäminen erilaisin taidelähtöisin menetelmin koko peruskoulun ajan vahvistaisi suomen kielen taitoa ja kansalaisuutta. Hyvä väline tähän on kuntien kulttuurikasvatussuunnitelmat, jotka voisivat olla myös useamman kunnan yhteisiä siellä, missä voimavaroja oman suunnitelman tekemiseen ja toteuttamiseen ei näytä olevan.

KULTA ry muistuttaa Lukukeskuksen faktoista liittyen lasten lukemiseen. Huolestuttavaa on, että entistä useampi suomalaisvanhempi ei itse pidä lukemisesta. Vanhempien asenne lukemiseen voi periytyä: samalla kun lukukielteisten vanhempien määrä on kasvanut, on lisääntynyt myös niiden oppilaiden määrä, jotka pitävät lukemisesta vain vähän tai eivät pidä siitä ollenkaan. Etenkin poikien lukutottumusten muodostumisessa esikuvat ovat tärkeitä. Isän lukeminen vahvistaa poikien omaa lukuintoa.

Lapselle lukemisella on yhteys parempaan koulumenestykseen ja koulumyönteisyyteen. Saksalaisen lukututkimuksen mukaan kouluun menivät mielellään 83 % niistä lapsista, joille luettiin päivittäin, mutta vain 43 % niistä lapsista, joille luettiin harvoin. Myös lapsen sanavarasto kasvaa ja monipuolistuu. Kaiken kaikkiaan lapsen tulevaan menestykseen elämässä vaikuttaa enemmän se, kuinka paljon kotona luetaan kuin vanhempien sosioekonominen asema tai koulutustausta.

Koti, laadukas varhaiskasvatus ja koulu sekä kirjasto yhdessä antavat raamit ja mahdollisuudet lapsuuden ja nuoruuden lukuharrastuksen kehittymiselle. Lukutaito kehittyy vain aktiivisesti ja monipuolisesti sitä käyttämällä. Lapsuudessa omaksutut lukemisen tavat ja aktiivisuus vaikuttavat merkittävästi nuoruuden ja aikuisuuden tottumuksiin.

Vaikka lukutaito on Suomessa maailman kärkeä, on koululaisten kiinnostus ja into lukemiseen erittäin matala. Jos aiomme nostaa lukutaitoa, siihen tarvitaan laajaa yhteiskunnallista muutosta, jossa kirjoihin, kirjallisuuteen ja lukemiseen satsataan aikaa ja rahaa. Kodin ilmapiirin lisäksi lasten ja nuorten lukuinnostukseen vaikuttaa merkittävästi koulun kirjallisuuskasvatus. Opettajilla on oppilaan lukuharrastuneisuuteen jopa yhtä voimakas vaikutus kuin kavereilla ja vanhemmilla.

Kouluissa erilaisiin luku- ja kirja-aiheisiin kampanjoihin osallistuminen lisää lasten lukuinnostusta selvästi. Esimerkiksi kirjasto- ja kirjailijavierailut, erilaiset lukudiplomisuoritukset ja kirjaprojektit innostavat lapsia ja nuoria lukemaan tavallista enemmän. Monipuolisten vaihtoehtojen ja erilaisten tekstien saatavuus on tärkeä tekijä lapsen ja nuoren lukuinnon herättämisessä ja lukuharrastukseen kannustamisessa. On ratkaisevaa, että oppilaille itsellään on mahdollisuus vaikuttaa siihen, millaisia tekstejä he saavat koulussa luettavakseen. Kirjojen lukemisesta kieltäytyminen ei puolestaan voi kuulua oppilaiden valinnanvapauden piiriin.

Fyysinen kirja on keskittymisen kannalta on monelle parempi vaihtoehto kuin sähköinen kirja, mutta olennaista on se, että molempia on saatavilla ja lapset lukevat myös fyysisiä kirjoja. Toisaalta myös

lukemisen uudet muodot, kuten sähköiset formaatit saattavat innostaa lukemaan. Esimerkiksi englantilaisen National Literacy Trustin tutkimuksessa sähkökirjan helppo saatavuus lähes puolitti niiden poikien määrän, jotka kokivat lukemisen vaikeaksi.

Lukeminen ja kirjallisuun kriisissä. Tämä on kansallinen asia, johon on vielä mahdollista politiikkatoimilla puuttua. Nuorten lukemiseen käyttämä aika on lähes puolittunut 20 vuodessa. Useita kertoja viikossa kaunokirjallisuutta lukee vain 10 prosenttia 15-vuotiaista nuorista ja tietokirjallisuutta vain 4 prosenttia. Kiinnostus etenkin pitkien tekstien lukemiseen on laskenut.

Tutkimusten mukaan suomalaisnuorista joka kymmenennellä on heikko lukutaito, pojista jopa 16 prosentilla. Ero tyttöjen ja poikien välillä on Suomessa kasvanut – tyttöjen ja poikien välinen ero lukutaidossa on suurempi kuin missään muussa OECD-maassa. Hyvä lukutaito on yksi avaintekijä syrjäytymisen ehkäisyssä. Ilman riittävää lukutaitoa ihminen jää helposti yksin. Suomessa on selvästi enemmän syrjäytyneitä nuoria kuin muissa Pohjoismaissa.

Meriläinen Rosa
Kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö KULTA ry